

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Головченка Гліба Олександровича

„Тенденції розвитку медіаосвіти дорослих у США і Канаді”,

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Порівняльно-педагогічне дисертаційне дослідження Г.О. Головченка присвячено проблемам медіаосвіти і розвитку інформаційної та медіакомпетентностей, які в епоху цифрового суспільства стали вкрай необхідними для успішного використання можливостей новітньої реальності. Змінилися технології, що використовуються для передавання даних; значно розширився спектр засобів масмедіа: від друкованих, радіо та телевізійних до мобільних й інтернет-соціальних, радикально змінилося й їхнє призначення, а сам простір став високо медіанасиченим. За таких умов діти, молодь і дорослі все більше часу проводять за екранами своїх різноманітних електронних і цифрових медіазасобів. Це посилює вплив інформаційного середовища на формування думок, відношень і цінностей людини, а також уможливорює маніпулювання суспільною свідомістю через поширення дезінформації, фейкових новин тощо. Тому особливої вагомості набуває вміння людини критично мислити, оцінювати події, ставити перепони небезпечному впливу ЗМІ, робити належні висновки і, водночас, творчо використовувати інформаційну продукцію для власних потреб і потреб суспільства.

У цьому сенсі варто зазначити таке. Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), широке впровадження новітніх комп'ютерних і комп'ютерно орієнтованих засобів навчання – інформаційно-цифрових засобів (ІЦЗ) в широку освітню практику дозволяє суттєво підвищити якість освіти, неперервно приводити її у відповідність до потреб людини і суспільства, що розвиваються. Саме ІЦЗ є невід'ємними складниками сучасного освітнього середовища, впливають на навчально-пізнавальну діяльність суб'єктів освіти та

організацію дидактичного процесу, на їх основі створюються необхідні умови для досягнення сучасних цілей навчання і виховання.

Серед ІТЗ варто виділити мультимедіа засоби, а серед останніх – засоби візуалізації медіапродукції, використання яких в освітній практиці набуває нового розуміння і значення. З цього приводу, зокрема, Кремень В.Г. та Ільїн В.В. зазначають: «Актуальним завданням науково-педагогічної діяльності є осмислення практики освітнього процесу, в якому візуальний аспект набуває дедалі більшої ваги. Це передбачає трансформацію традиційних форм і способів навчання до вимог візуальної культури, котра нині набирає сили впливу і значення, оскільки демонструє перехід до нових педагогічних технологій. Проблема візуальних способів навчання обумовлена зростаючим обсягом візуальної інформації, активним «зануренням» людини у «споживання візуальної медіапродукції», здатністю учнів і науковців активно і ефективно діяти в інформаційно-мережному середовищі. Таким чином, «візуальні студії» («visual studies») як результат розвитку інформаційно-цифрових технологій обумовили перехід освіти на новий рівень інноваційного поступу. В результаті впливу візуалізації на освіту її основу становить мультимедійна екранна комунікація, що формує **візуальну грамотність**. Саме формування **візуальних компетентностей** учнів для пошуку, інтерпретації, оцінки, творення знання у цифровій реальності є необхідною складником освіти XXI століття. Перспективний аспект візуальної грамотності як нової парадигми освіти полягає в спрямуванні розробки культури візуального мислення та визначенні моделей педагогічної активності. В її контексті важливим завданням постає розробка спеціальних стандартів візуальної грамотності, призначених для використання в академічних проєктах, педагогічних дослідженнях, освітніх технологіях». (Кремень В.Г., Ільїн В.В. Презентація візуальної грамотності в освітньому процесі та її експлікація в культурі мислення [Електронний ресурс] // Інформаційні технології і засоби навчання. Електронне наукове фахове видання ISSN 2076-8184 – 2021. – Том 75, № 1. – С. 1-12. Режим доступу до журналу: <http://journal.iitta.gov.ua>).

Суттєвою проблемою оптико-проекційних засобів (ОПЗ), що переважно використовуються в сучасних освітньо-наукових системах для формування і відтворення відеоконтенту, є їх низька роздільна здатність, недостатня для якісного розв'язання певних педагогічних завдань. Це призводить до недостатньої чіткості візуалізації змістових об'єктів комунікацій, що необхідна з педагогічної та ергономічної точок зору. Ця проблема загострюється при необхідності одночасного формування багатоекранних зображень, коли реалізація педагогічних завдань, які цього вимагають, стає неможливою через неприйнятну чіткість зображень окремих відео об'єктів.

Проте, ЦЗ візуалізації, за допомогою яких ця проблема може бути успішно розв'язана, сьогодні вже створені та широко й успішно застосовуються в освітніх системах технологічно розвинутих країн світу, зокрема в США і Канаді. Серед перспективних ЦЗ такого типу варто вказати, наприклад, на рідинно-кришталеві панелі, які сьогодні тільки починають експериментально застосовуватися в освітній практиці України.

Тобто самі ЦЗ сьогодні існують, проте для української освіти залишається нерозв'язаною інша, не менше важлива проблема – освітні застосування таких засобів. Для створення умов подальшого підвищення якості освіти, приведення її у відповідність до сучасних вимог європейської і світової освітньої практики, науковці мають дослідити передовий закордонний досвід і розробити підходи, методики та програмно-апаратні інструменти для забезпечення динамічного формування багатофрагментарних візуальних дидактичних об'єктів, запропонувати типові рішення щодо складу освітнього середовища для широкої освітньої практики. В цілому це дозволить створити перспективні освітні середовища для якісного формування візуальної грамотності учнів.

Ті ж автори зазначають: «Візуальна грамотність – це не тільки вміння розуміти візуальні зображення. Це також екранна мова як нова цінна якість навчання. Реальність сьогодення засвідчує: якщо ти невправний з екранною (візуальною) мовою, ти не грамотний. Учні та студенти, які орієнтуються в цифрових технологіях, рухаються у віртуальному світі з надзвичайною

вправністю і швидкістю. На основі цього виділяють чотири аргументи на користь «екранної» дефініції візуальної грамотності: 1) мультимедійна екранна мова сьогодні стала загальноживаною; 2) мультимедійна екранна мова здатна конструювати складні значення незалежно від тексту; 3) мультимедійна екранна мова охоплює способи мислення, шляхи комунікації, проведення дослідження і методи публікації та навчання, які суттєво відмінні від текстуальних; 4) ті, хто є по-справжньому грамотними у XXI столітті, є тими, хто навчені читати та писати мультимедійною екранною мовою».

Все зазначене актуалізувало питання впровадження медіаосвіти у формальну, неформальну та інформальну освіту. Значну увагу цьому питанню приділено в документах міжнародних організацій, зокрема ООН, ЮНЕСКО, ОЕСР; а також національних і федеральних організаціях досліджуваних країн.

Звернення дисертанта до питання розвитку медіаосвіти у США і Канаді є цілком обґрунтованим, оскільки це країни з високим рівнем демократизації суспільства, досягнутого, не в останню чергу, завдяки медіа; країни-«піонери» у розбудові медіаосвіти; країни, що набули цінного досвіду з розвитку медіаосвіти у формальній та неформальній освіті. Їх законодавче забезпечення, об'єднання зусиль державних, громадських організацій, наукових установ, педагогів-ентузіастів сприяли інтенсивному розвитку медіаосвіти та світовому визнанню їх якості.

Основним протиріччям, які рецензована дисертаційна робота покликана вирішити, є суперечність між об'єктивною потребою розвитку медіаосвіти в умовах інтеграції України до світового економічного й освітнього простору і недооцінкою значення вивчення зарубіжного досвіду розвитку інформаційної та медіаграмотності різних категорій населення.

Зважаючи на викладене вище, тему дисертаційного дослідження Г.О. Головченка „Тенденції розвитку медіаосвіти дорослих у США і Канаді”, яка саме і присвячена теоретико-аналітичному дослідженню перерахованих проблем, розробленню пропозицій і методичних матеріалів щодо впровадження

передового закордонного досвіду США і Канади в освітню практику України, можна визнати актуальною, а її розроблення – своєчасним.

Роботу виконано в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Актуальність теми дисертації підтверджується також тим, що її дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України в межах комплексного дослідження «Тенденції розвитку освіти дорослих у розвинених країнах світу» (РК № 00117U001070).

Тему дисертації затверджено вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (протокол № 7 від 21 липня 2012 року) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 7 від 25 вересня 2012 року).

Значення отриманих автором результатів для педагогічної науки і практики.

Нові факти, одержані здобувачем. У дисертаційній роботі переконливо обґрунтовано актуальність і наукову новизну отриманих результатів. До теоретичного здобутку та наукової новизни відносимо:

- аналіз англomовних термінів медіаосвіти та виявлення їх взаємовідповідності у вітчизняних і зарубіжних літературних та документальних джерелах;
- обґрунтування і розроблення авторської періодизації розвитку медіаосвіти у досліджуваних країнах та виявлення основних тенденцій її розвитку на кожному з визначених етапів;
- теоретичне обґрунтування дидактичних засад медіаосвіти у США і Канаді;
- аналіз впливу філософсько-педагогічних теорій на розвиток медіаосвіти у цих країнах;
- вивчення стану законодавчого і нормативно-правового забезпечення розвитку медіаосвіти у США і Канаді;

- характеристику структури і змісту медіаосвіти у закладах освіти різних типів та специфіки використання медіаосвітніх технологій у формальній, неформальній та інформальній освіті досліджуваних країн;
- розкриття педагогічних технологій формування медіаграмотності основних цільових і вразливих категорій населення досліджуваних країн;
- здійснення педагогічного аналізу ефективних практик розвитку медіакомпетентності у внутрішньофірмовій підготовці персоналу;
- виявлення особливостей медіапідготовки педагогічного персоналу у формальній, неформальній та інформальній освіті США і Канади;
- аналіз сучасного стану розвитку медіаосвіти в Україні та розкриття її особливостей;
- визначення напрямів творчого використання в Україні прогресивних і конструктивних ідей американського і канадського досвіду медіаосвіти на макро-, мезо- та мікрорівнях відповідно до потреб індивіда, суспільства, а також національного, регіональних і локальних ринків праці.

До наукових здобутків дисертанта варто також віднести *уточнення*:

- змісту базових понять дослідження в англomовному та українomовному наукових дискурсах;
- сутності принципів побудови медіаосвіти, технологій та основних підходів до їх використання в освітньому процесі у закладах освіти США і Канади;
- дидактичних засад використання медіаосвітніх технологій у формальній, неформальній та інформальній освіті досліджуваних країн

Дисертантом також *удосконалено* наукові положення щодо порівняльно-педагогічних досліджень зарубіжних і вітчизняної систем медіаосвіти та впливу її провайдерів, а також щодо пріоритетних напрямів медіаосвітньої діяльності; розроблення та застосування медіаосвітніх технологій.

Варто відзначити **практичну цінність** роботи Г.О. Головченка, яка полягає у:

- *підготовці науково-методичних рекомендацій* з розвитку медіаосвіти в Україні, зокрема укладенні навчально-методичного посібника «Шкільні газети та інформаційне суспільство», науково-методичних рекомендацій «Розвиток медіаосвіти в Україні», що можуть використовуватися в медіаосвітній діяльності на різних рівнях, а також розробленні навчальних і робочих програм з дисциплін, спрямованих на розвиток медіакомпетентностей учасників освітнього процесу; підготовці спецкурсів для медіаосвітньої підготовки педагогічного персоналу закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої і вищої освіти та інститутів післядипломної освіти;

- *впровадженні проміжних та кінцевих результатів дослідження* на кожному із етапів його виконання, зокрема автор був керівником 12 міжнародних проєктів, підтриманих Посольством США в Україні, Посольством Франції в Україні, Посольством Німеччини в Україні, Посольством Республіки Польщі в Україні, Радою Європи, МФ «Відродження», Фондом ПАУСІ з 2009 р. й дотепер. Серед останніх – у 2020 р. – проєкти Національної спілки журналістів України «Регіональна мережа журналістів за сталий розвиток на Донбасі», «Телебачення за верховенство права» та «Телебачення як інструмент інформаційної безпеки під час COVID 19»;

- *створенні 6 документальних фільмів*, присвячених розвитку українсько-польської/польсько-української співпраці у галузі освіти і педагогічної науки.

- *заснуванні Телевізійного Академічного Каналу (ТАК-TV)*, діяльність якого спрямована на підготовку і професійний розвиток фахівців з медіаінформаційної діяльності. Телеканал став всеукраїнським телемайданчиком, який широко висвітлює зарубіжний і вітчизняний досвід медіаосвіти. За 11 років у ефірі ТАК TV вийшло понад 500 випусків ток-шоу, присвячених актуальним проблемам розвитку освіти, науки, культури та економіки.

Практичне значення дисертаційного дослідження підтверджується впровадженням медіаосвітніх практик в освітній процес у *вітчизняній формальній освіті* (Одеський національний політехнічний університет (довідка № 373/17-06 від 1.03.221 р.), Ужгородський національний університет (довідка № 668/01-14 від 26.02.2021р.), Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка (довідка № 1-02-149 від 29.12.2020 р.), Миколаївська гімназія № 2 (довідка №251а від 15 листопада 2020 р.)), у *неформальній освіті* (Обласний будинок художньої творчості Миколаївської обласної ради (довідка № 157 від 24.12.2020), а також науково-практичні результати роботи використовуються у діяльності Національної спілки журналістів України (довідка № 346 від 04.12.2020 р.) та Центру захисту журналістів (довідка № 003 від 21.12.2020 р.).

Вірогідність одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Основний зміст і результати дослідження висвітлено у 46 публікаціях (45 – одноосібні), серед яких: 2 монографії (1 – у співавторстві); 1 навчально-методичний посібник; 20 статей у наукових фахових виданнях України; 1 науково-методичні рекомендації; 21 стаття у збірниках наукових праць і матеріалів науково-практичних конференцій. Обґрунтовані автором положення щодо розвитку медіаосвіти апробовано на чисельних науково-практичних конференціях і форумах різного рівня, семінарах, вебінарах, круглих столах,

педагогічних читаннях, а також використано у проведенні 23-х регіональних, національних, міжнародних конкурсів шкільних медіа, в яких взяли участь понад 100 тис. учнів з 14 країн.

На основі аналізу змісту публікацій дисертанта можна констатувати, що наукові положення, висновки і рекомендації викладено у друкованих працях достатньою мірою.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ознайомлення з рукописом дисертації та авторефератом дає підстави стверджувати про досвідченість автора, глибоке розуміння ним сутності наукової проблеми.

Наукові положення та рекомендації, сформульовані автором, ґрунтуються на глибокому аналізі та опрацюванні значного масиву наукових літературних і документальних джерел, що нараховує 487 праць, з них 314 англомовних. Вивчення такої значної джерельної бази дало автору підстави для формулювання обґрунтованих наукових висновків, що засвідчують високу методологічну культуру пошукувача.

Структура дисертації.

Дисертація має чітку структуру, що складається з анотацій українською та англійською мовами, списку умовних скорочень, вступу, 5 розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, значних за обсягом додатків. Зміст роботи відповідає логіці розкриття поставлених завдань дослідження.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження

У **першому розділі** «Теоретичні засади дослідження медіаосвіти» – викладено результати бібліографічного аналізу досліджуваної проблеми та вивчення генези розвитку медіаосвіти у США і Канаді, здійснено аналіз базових понять дослідження. Особливу наукову цінність становить виявлення, систематизація англомовних термінів медіаосвіти, яку називають «дитиною з тисячею імен», та здійснення автором аналізу їх взаємовідповідності у вітчизняних джерелах, а також визначення причин їх дефініційної розбіжності. Узагальнення результатів вивчення генези розвитку медіаосвіти у США і Канаді дало підстави автору розробити авторську періодизацію, обґрунтувати та схарактеризувати кожен з шести основних етапів її розвитку, виявити спільні та відмінні тенденції.

У **другому розділі** – «Концептуальні засади розвитку медіаосвіти у США і Канаді» – автором схарактеризовано вплив філософсько-педагогічних теорій масової комунікації та конструктивізму на розвиток медіаосвіти у досліджуваних країнах. Позитивне враження справляє аналіз найбільш поширених підходів до медіаосвіти (критичний, протекціоністський, мистецький, практичний), а також визначення їх цілей та відмінностей. В результаті автором було з'ясовано й охарактеризовано причини відсутності єдиної концепції медіаосвіти й доведено, що наявність багатьох підходів зумовлюється варіативністю цілей медіаосвіти. Заслугове схвалення здійснений дисертантом контент-аналіз американських та канадських медіаосвітніх навчальних дисциплін і курсів на рівні шкіл, університетів і коледжів, що уможливив виокремлення та характеристику типових тематичних напрямів медіаосвіти на сучасному етапі. Відзначимо й ґрунтовний аналіз державної політики США і Канади щодо медіаосвіти та діяльності тих організацій, що займаються під її впливом на федеральному рівні та рівні штатів чи провінцій і територій.

Третій розділ «Дидактичні засади розвитку медіаосвітньої діяльності у США і Канаді» присвячено аналізу дидактичних підходів організації медіаосвітнього процесу в закладах освіти різних типів досліджуваних країн. Варто відмітити, що автором всебічно схарактеризовано її зміст і структуру в системі неперервної освіти, визначено принципи побудови медіаосвітніх технологій. Особливу увагу дисертантом приділено вивченню досвіду підготовки педагогічного персоналу до медіаосвітньої діяльності у формальній освіті США і Канади та виявленню подібних і відмінних рис.

Заслугове схвалення логіка та зміст викладу матеріалу **четвертого розділу** «Медіаосвітні технології у неформальній та інформальній освіті США і Канади», в якому проаналізовано стан медіаосвіченості різних категорій населення у сучасному інформаційному суспільстві, зокрема цільових категорій та вразливих верств населення цих держав. Схарактеризовано ефективні практики розвитку медіакомпетентності у внутрішньофірмовій підготовці виробничого персоналу. Розкрито особливості розвитку медіаграмотності учнів, студентів, дорослих різного віку. Дослідження медіаосвітніх можливостей неформальної та інформальної освіти для педагогічних працівників дало змогу автору визначити ті способи, що користуються популярністю серед педагогів обох країн.

У **п'ятому розділі** – «Перспективи розвитку медіаосвіти в Україні» – проаналізовано досвід і невикористані можливості у розвитку медіаосвіти в Україні; виокремлено 5 потужних осередків медіаосвіти та описано їх досвід з розвитку медіаосвіти за такими критеріями (історія створення, сучасна

діяльність, перспективи розвитку). Варто відзначити й стислий, але ґрунтовний аналіз власного досвіду автора із провадження медійної та медіаосвітньої діяльності на прикладі Коледжу преси та телебачення у м. Миколаїв, де завдяки комплексу педагогічних технологій (навчання, телевізійний канал і його продукція, міжнародні проекти, конкурс шкільних газет) створено унікальний медіаосвітній простір. Аналіз українського та зарубіжного досвіду медіаосвіти дозволив автору обґрунтувати напрями використання в Україні прогностичних і конструктивних ідей американського і канадського досвіду розвитку медіаосвіти.

Таким чином, розділи дисертації є завершеними, взаємопов'язаними та логічно взаємодоповнюють один одного, створюючи цілісну картину дослідження. Висновки до розділів і загальні висновки належно аргументовані, містять коректні узагальнення та повною мірою відображають результати проведеного дослідження.

Додатки дисертаційного дослідження становлять окрему цінність, оскільки містять глосарій термінів дослідження; узагальнюючі таблиці, схеми, анотації навчальних курсів з медіаосвіти; опис авторського досвіду з впровадження медіаосвіти на прикладі Миколаївського коледжу преси та телебачення та інший допоміжний матеріал, що ілюструє основні наукові положення, викладені у тексті дисертації.

Зауваження до змісту дисертації.

Вважаю за необхідне висловити деякі зауваження до дисертації та побажання її автору:

1. Автор використовує терміни інформатизація і цифровізація як окремі категорії. Насправді, цифровізація – це сучасний етап інформатизації суспільства і освіти, який має свої характерні ознаки.

2. Автор окремо виділяє електронні і цифрові технології, каже про «злиття цифрових технологій з електронними» (стор. 1, 25 авт.), хоча цифрові технології є електронними.

3. Всюди по тексті замість терміну інформація бажано було б використовувати терміни: дані, відомості, повідомлення, інформаційні ресурси, оскільки ці категорії відображають конкретні інформаційні об'єкти та їх застосування. Інформація ж виникає у свідомості людини як результат осмислення даних, повідомлень і використовується як синонім опанованих людиною знань. При навчальних комунікаціях, наприклад, дані, що передаються, відображаються у свідомості суб'єктів комунікації, які опановують їх смисли, будують внутрішні моделі комунікації, забезпечують її ефективність відповідно до цілей подальшого використання. За цих причин знання, освіту та

інформацію не можна передавати чи отримати, як вважає автор. „Знання передати неможливо, вони здобуваються власною пізнавальною діяльністю” (А. Дістервег). Освіту і знання учні опановують, здобувають чи набувають в процесі навчально-пізнавальної діяльності.

4. При розробленні авторської періодизації етапів розвитку медіаосвіти у досліджуваних (п.1.2) країнах варто було б детальніше описати історичні передумови виникнення суспільного інтересу до медіаосвіти, не обмежуючися лише згадкою про «екранну освіту», а висвітлити й інші причини, події, факти у суспільному, політичному, економічному житті США і Канади, які зумовили розвиток медіаосвіти.

5. Результати аналізу законодавчого забезпечення розвитку медіаосвіти (п. 2.3) значно збагатилися б, якби було наведено документи провідних міжнародних організацій щодо сутності, значення і розвитку медіаосвіти, якими керуються у своїй діяльності медіаосвітні організації США і Канади. Перелік таких документів автор наводить у Вступі до дисертації та автореферату.

6. У п.3.1 автором виказана доцільність порівняння базових принципів медіаосвіти, якими керуються медіапедагоги США і Канади, з метою виявити їх відмінності. Проте в тексті дисертації це питання висвітлено досить побіжно. Варто було б з'ясувати, чим саме ці принципи відрізняються та визначити критерії, за якими їх доцільно було б проаналізувати.

7. У розділі 4 дисертаційного дослідження проаналізовано і систематизовано медіаосвітні можливості неформальної та інформальної освіти для основних категорій дорослого населення. Натомість, для вразливих верств населення такі можливості репрезентовано описово, причому не для всіх їх категорій. Робота збагатилася б, якби вразливі категорії було визначено відповідно до законодавства обох країн. Це уможливило б здійснити порівняння та виокремити спільні і відмінні риси та тенденції в медіаосвітній діяльності, що здійснюється в обох країнах за цими типами освіти.

8. Було б доречно у розділі 5 виокремити підрозділ і присвятити його зміст висвітленню практичного досвіду автора із впровадження медіаосвіти, адже саме такий аналіз дозволив би визначити нереалізовані можливості й проблеми у розвитку медіаосвіти як на рівні окремого закладу освіти, так і на регіональному рівні, або у цілісній системі формальної освіти України. Це, у свою чергу, конкретизувало б науково-методичні рекомендації, розроблені автором.

9. У загальних висновках по роботі було би доцільно показати, як освітні медіасистеми, що створені за запропонованими автором методами і моделями, відповідають сучасним і перспективним завданням формування кадрового складника високотехнологічної та конкурентоспроможної на світових ринках,

інноваційної та динамічної за характером розвитку економіки України, що розвиватиметься за парадигмами цифрового суспільства 4.0.

Висновки по роботі.

Висловлені побажання і зауваження суттєво не знижують загальної позитивної оцінки проведеного Г.О. Головченко наукового дослідження.

На основі аналізу дисертації, автореферату і публікацій здобувача вважаю, що дисертаційне дослідження Головченка Гліба Олександровича „Тенденції розвитку медіаосвіти дорослих у США і Канаді”, є завершеним самостійним науковим дослідженням актуальної теми, яке виконано на достатньо високому теоретико-методологічному рівні.

Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності, за якою вона подана на захист.

Висновки по розділах роботи та загальні висновки дисертації відповідають основному змісту дослідження, чітко сформульовані, співвіднесені із завданнями, послідовні та змістові.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації та з необхідною повнотою відображає основний зміст, наукові положення і практичні результати дисертаційного дослідження.

Матеріали кандидатської дисертації Г.О. Головченка „Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх бакалаврів з інформаційної діяльності у коледжах”, що була захищена у 2007 році зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, в його докторській дисертації не використовувалися.

Матеріали дослідження дають підстави для висновку, що поставлені автором завдання розв’язані, мета досягнута.

Дослідження має необхідну наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Основні результати дисертації впроваджено в освітній процес закладів освіти України.

Викладені у дисертаційній роботі положення відповідають паспорту спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Робота Г.О. Головченка збагачує теорію і практику досліджень щодо ефективного і педагогічно виваженого впровадження медіа в освіту. Цим самим посилюється методологічний фундамент подальшого підвищення ефективності та якості освіти в умовах цифрової трансформації різних соціально-економічних підсистем суспільства.

У сукупності отримані в роботі наукові результати розвивають теоретико-інструментальну основу освітніх застосувань медіа. Висновки й узагальнення, що отримані в роботі, інструментарій дослідження, що застосовувався, відкривають нові можливості для розвитку освіти в Україні. Вони збагачують дидактику новими ідеями, положеннями і розробками в частині, що стосується теоретико-методологічних і практичних питань проектування та використання медіа в освіті, формування візуальної грамотності учнів.

Загальний висновок

За своєю актуальністю, змістом, вірогідністю, новизною й практичною значущістю отриманих результатів дисертаційна робота Головченко Гліба Олександровича „Тенденції розвитку медіаосвіти у США і Канаді”, відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р., та іншим чинним вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор технічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
директор Інституту
інформаційних технологій і
засобів навчання НАПН України

В.Ю. Биков